

Л.С. СТРИГУЛЬ, В.О. АЛЕКСАНДРОВА, Т.А. ЖАДАН
ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан та визначення перспектив функціонування індустрії туризму та гостинності України. Доведено, що проблема післявоєнного відродження та розвитку процесів сфери туристичного та готельно-ресторанного бізнесу нашої держави є досить актуальною, виходячи з її фінансово-економічного та соціального значення для відбудови економіки нашої країни. Досліджено рівень руйнацій який зазнала як країна в цілому так і сфера гостинності зокрема. Визначено доцільність створення єдиного універсального механізму для підвищення ефективності заходів та засобів протидії впливу кризових явищ на функціонування індустрії гостинності з урахуванням нових викликів та передумов. Проаналізовано рівень збитків інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України. Досліджено рівень податків що надійшли до державного бюджету від галузі туризму та індустрії гостинності у період воєнної агресії. Відображено картину бізнес-релокації по країні в цілому та різним сферам діяльності, туристичного бізнесу та особливо сфери гостинності. Доведено, що сфера гостинності і туризму функціонує лише частково навіть в тих регіонах в яких немає активних бойових дій. Досліджено рівень завантаженості готелів з урахуванням специфіки клієнтської бази, цінних категорій та послуг. Доказано, що культура, спорт та туристична сфера зазнали значних втрат внаслідок військових дій не тільки з точки зору їх розміру в загальній частині втрат, але й з точки зору моральної цінності. Виокремлено проблеми з якими стикнулася сфера туризму і гостинності внаслідок воєнної агресії росії, доведено, що вони є вагомим підґрунтям для визначення аспектів, напрямків та перспектив її повоєнного функціонування. Зроблено висновок, що важливим етапом її відновлення стане формування нових концепцій меморіалізації певних місць в Україні та створення маршрутів пам'яті, що дозволить розширити існуючу велику історико-культурну спадщину нашої держави та збільшити туристичні потоки з урахуванням шаленої зацікавленості всього цивілізованого світу українським народом. Культурна сфера є особливою частиною національної ідентичності і тому відновлення постраждалих культурних установ і об'єктів займатимуть важливе місце в процесі відбудови країни у післявоєнний час.

Ключові слова: туризм; індустрія гостинності; воєнний стан; специфіка функціонування; перспективи

L. STRYGUL, V. ALEKSANDROVA, T. ZHADAN
STUDY OF THE CURRENT STATE AND DETERMINATION OF PROSPECTS FOR THE
FUNCTIONING OF TOURISM AND HOSPITALITY INDUSTRY OF UKRAINE

The article analyzes the current state and determines the prospects for the functioning of the tourism and hospitality industry of Ukraine. It has been proven that the problem of post-war revival and development of processes in the field of tourism and hotel and restaurant business of our state is quite urgent, based on its financial, economic and social importance for the reconstruction of the economy of our country. The level of destruction experienced by the country as a whole and the field of hospitality in particular was studied. The expediency of creating a single universal mechanism for increasing the effectiveness of measures and means of countering the impact of crisis phenomena on the functioning of the hospitality industry, taking into account new challenges and prerequisites, was determined. The level of damage to infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine is analyzed. The level of taxes received by the state budget from the tourism and hospitality industry during the period of military aggression was studied. The picture of business relocation across the country as a whole and various spheres of activity, tourism business and especially the hospitality sphere is reflected. It has been proven that the sphere of hospitality and tourism functions only partially, even in those regions where there are no active hostilities. The occupancy level of hotels was studied, taking into account the specifics of the client base, price categories and services. It has been proven that culture, sports and tourism suffered significant losses as a result of military operations, not only in terms of their size in the total part of losses, but also in terms of moral value. The problems faced by the sphere of tourism and hospitality as a result of Russia's military aggression are singled out, and it is proved that they are a valid basis for determining the aspects, directions and prospects of its post-war functioning. It was concluded that an important stage of its restoration will be the formation of new concepts of memorialization of certain places in Ukraine and the creation of memory routes, which will allow to expand the existing great historical and cultural heritage of our state and increase tourist flows, taking into account the crazy interest of the entire civilized world in the Ukrainian people. The cultural sphere is a special part of the national identity, and therefore the restoration of damaged cultural institutions and objects will occupy an important place in the process of rebuilding the country in the post-war period.

Keywords: tourism; hospitality industry; martial law; specificity of functioning; prospects

Вступ. В сучасних складних умовах широкомасштабного вторгнення російської федерації на територію Незалежної України, вітчизняна сфера туризму та гостинності зазнала значних структурних, майнових та ресурсних збитків. Проблема післявоєнного відродження та розвитку процесів сфери туристичного та готельно-ресторанного бізнесу нашої держави є досить актуальною, виходячи з її фінансово-економічного та соціального значення для відбудови економіки нашої країни.

Отже, виявлення наявних аспектів сучасного стану для формування перспектив функціонування індустрії туризму та гостинності нашої держави визначає, як актуальність так і своєчасність обраного дослідження.

Аналіз стану питання. В умовах воєнного стану та економічного занепаду перед закладами індустрії туризму і гостинності нашої держави гостро постає

питання визначення шляхів майбутнього відродження у післявоєнні часи, вирішення якого буде сприяти формуванню передумов для їх успішного здійснення та ефективної реалізації.

Мета роботи. Метою даної статті є дослідження сучасного стану та визначення перспектив функціонування індустрії туризму та гостинності України.

Аналіз основних досягнень і літератури. В Проблематику дослідження впливу кризових явищ на функціонування індустрії гостинності в складних економічних умовах довоєнного періоду вивчала велика кількість вчених-економістів, а саме: Кифяк В., Паламарек К., Давидова О., Мізюк Б., Мельник І., Григор'єва О., Міщенко А., Берещак В., Рихліцький В. та багато інших. Цими вченими було зроблено вагомий внесок в теорію антикризового управління індустрією

туризму і гостинності, але ще й досі залишається велика кількість дискусійних та невирішених питань, щодо створення єдиного універсального механізму для підвищення ефективності заходів та засобів протидії впливу кризових явищ на функціонування індустрії гостинності. Але в умовах російської агресії виникають нові виклики та загрози не лише ефективному функціонуванню, але й самому сталому існуванню вітчизняної туристично-гостинної галузі.

Викладення основного матеріалу дослідження. За даними Національної ради з відновлення України від наслідків війни, зокрема аналітичною командою Київської Школи Економіки (КШЕ) сформовано Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року, який свідчить, що найбільша частка у загальному обсязі прямих втрат належить житловим будівлям (39.7% або \$50.5) та інфраструктурі (27.7% або \$35,3 млрд). Втрати активів бізнесу становлять мінімум \$9.9 млрд і швидко зростають. Ще \$6.6 млрд складають прямі втрати аграрного сектору внаслідок війни. Сукупні прямі втрати від руйнувань та пошкоджень об'єктів громадського сектору (соціальні об'єкти та установи, заклади освіти, науки та охорони здоров'я, культурні споруди, спортивні об'єкти, адміністративні будівлі тощо) складають близько \$11.6 млрд. [1, 2].

Величезних збитків зазнає готельна індустрія – частина курортних закладів розміщення залишилися в окупації, безліч із них розграбовано або вщент зруйновано окупантами. Туризм та готельно-ресторанний бізнес – мабуть перші галузі, які найбільше постраждали від війни Росії проти України та зазнали найбільших збитків. Надходження до державного бюджету від галузі впали майже на 34%, велика кількість компаній взагалі припинили свою роботу. Замість планування відпусток та подорожей, як у минулі роки, більшість українців думають, як врятуватися від ракетних ударів та зберегти власне життя та життя рідних та близьких.

За повідомленням TRAVEL РБК-Україна із посиланням на прес-реліз Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) саме галузі туризму та гостинності входять у період найбільших фінансово-економічних втрат. У відомстві підрахували, скільки державний бюджет України недоотримав податків від туристичної галузі через російське вторгнення. За перші чотири місяці 2022 року (рис. 1) представники туристичної галузі України сплатили на 18% менше податків, ніж за аналогічний період 2021 року. Загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, за перші місяці війни в середньому скоротилася на 10%. Також зафіксовано, що кількість юридичних осіб зменшилася на 17%, а фізичних - на 7%. Найбільшу частку податків до державного бюджету за 4 місяці 2022 року сплатили готелі та санаторії. Сума надходжень від них склала майже 370 млн грн. Однак ця сума виявилася на 24% меншою за той же період 2021 року. Через повномасштабне вторгнення росії в Україну та війну надходження до державного бюджету України від туризму скоротилися на 18%. Зафіксований спад на

58% від діяльності туристичних баз, кемпінгів, дитячих таборів відпочинку, сплачено 57 млн грн податку проти 137 млн грн за аналогічний період 2021 року, йдеться у повідомленні. Найбільше по податках втратили Одеська (84%) та Івано-Франківська (58%) області. Навпаки, ріст продемонстрували Львівська (47%), Закарпатська (30%), Полтавська (24%) та Київська (10%) області [3].

Ще гірша картина згідно даним ДАРТ електронному виданню РБК-Україна (рис. 2) за перші сім місяців 2022 року: представники туристичної галузі України сплатили на 25,7% менше податків, ніж за аналогічний період 2021 року. Загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю в середньому скоротилася на 16,8%. Надходження податків зменшилось: від діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщення на 30,8%; від діяльності туристичних операторів на 21,3%; від діяльності засобів тимчасового розміщення на період відпуски та іншого тимчасового проживання на 59%.

Попри це, туризм в Україні не припинив роботу. Влітку обережно почали відновлюватися екскурсійні тури на захід України, а з осені під час відключень світла поїздки в Карпати стали ще й способом хоча б кілька днів побути у комфортних умовах без перебоїв з електрикою. Таким чином надходження податків навпаки зросло: від діяльності туристичних агентств на 41% та діяльності інших засобів тимчасового розміщення на 39%. [4].

Ще однією з проблем яких зазнав бізнес нашої країни від вторгнення окупантів це низький рівень його релокації. За даними дослідження Advanter.Group (рис. 3), 48% підприємств малого та середнього бізнесу не можуть перевезти виробництво, 31% не встигли це зробити, близько 20% здійснили часткову релокацію бізнесу або в процесі переїзду [5].

Дані (рис. 3), що відображають картину бізнес-релокації по країні та різним сферам діяльності в цілому, але туристичний бізнес та особливо сфера гостинності мають ще гірші показники через специфічність їх функціонування.

Внаслідок російської агресії на території України туристична галузь Центральної та Західної України фактично збитків не зазнала. Якщо ми говоримо про Київ, Схід та Південь, то тут туристична галузь повністю зупинилася. При цьому більшість готелів не змінили ціни на проживання. У межах своєї рентабельності вони надають певну кількість безкоштовних номерів, розселяють людей у конференц-залах та зонах для СПА. На період лютий-березень завантаженість у готелях західної України становила майже 100%. Це, напевно, найвищий рівень завантаженості за останні 10 років. На період квітень-травень рівень завантаженості впав до 40-50% у зв'язку з тим, що вимушено переселені гості повернулися до своїх будинків або виїхали за кордон. У тому числі, деякі готелі скаржаться на кадровий голод, оскільки кваліфіковані працівники поїхали за кордон. Однак, оскільки виросло масове безробіття і збільшилася кількість переселенців, готелі поповнюють свій склад особами, які готові працювати. У разі простою готелю працівників відправляють у відпустки.

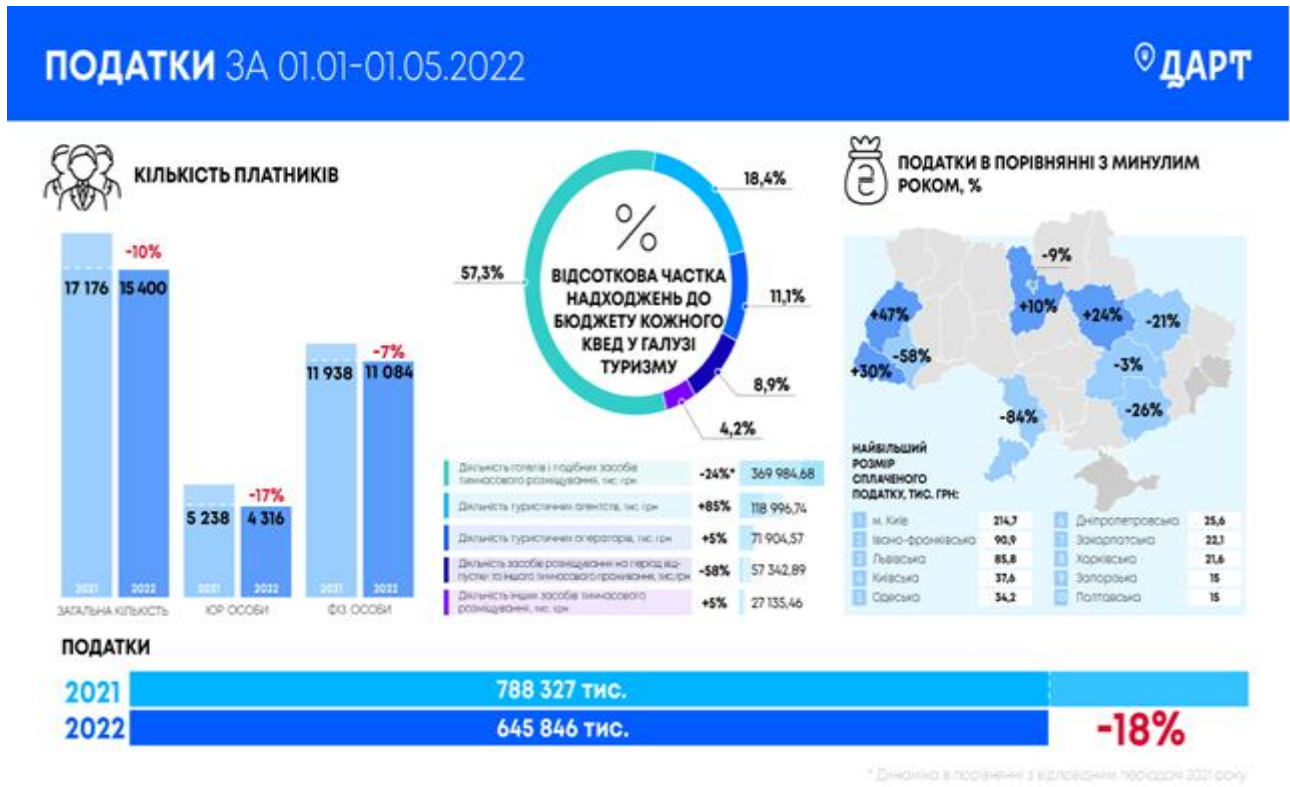

Рисунок 1 – Суми податків що надійшли до державного бюджету від галузі туризму та індустрії гостинності за перші 4 місяці 2022 року (інфографіка ДАРТ) [3]

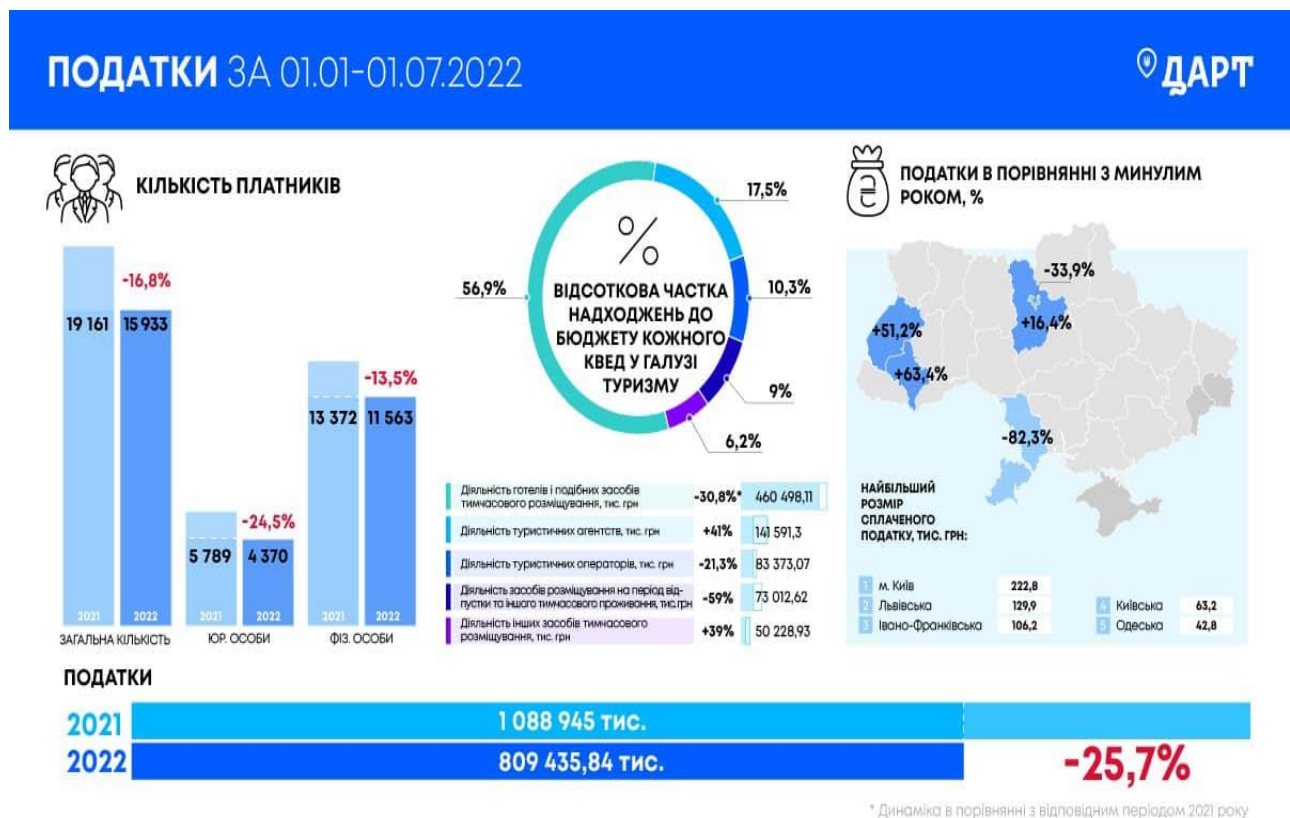

Рисунок 2 – Суми податків що надійшли до державного бюджету від галузі туризму та індустрії гостинності за перші 7 місяців 2022 року (інфографіка ДАРТ) [4]

Чи відбулася релокація бізнесу?

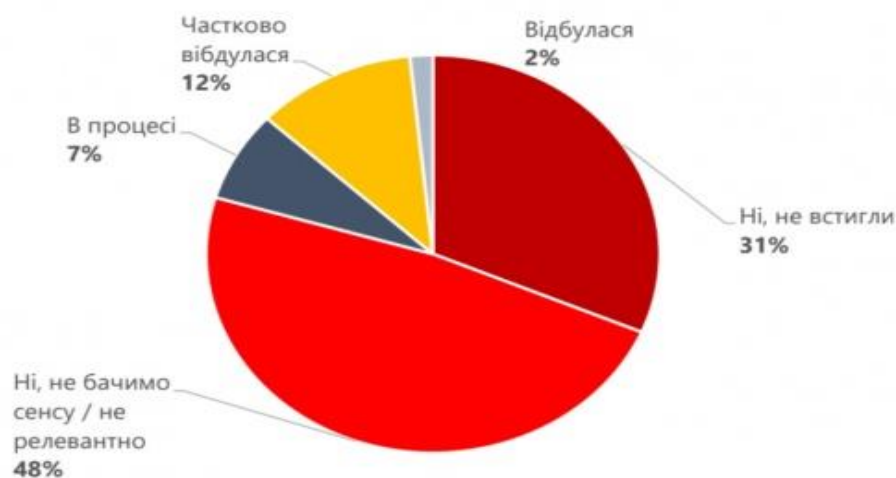

Рисунок 3 – Результати опитування Advanter.Group станом на 11-13 березня 2022 року [5]

На сьогодні навіть той бізнес-гостинності та туризму, що функціонує має значні складнощі: цікавою є середньозважена статистика за листопад 2022 року діяльності деяких вітчизняних готелів в такий складний для країни період. Завантаженість становить: Буковель - 51%, Львів - 46%, Одеса - 21%, Київ - 15%; ADR (Середня ціна за номер/ніч): Буковель - 2933 грн., Львів - 2433 грн., Одеса - 1456 грн., Київ - 1998 грн.; RevPAR (Середній дохід на кімнату): Буковель - 1499 грн., Львів - 1124 грн., Одеса - 306 грн., Київ - 294 грн. Завантаження готелів за зірковою категорією розподілилась наступним чином: Львів 5* - 34%; Львів 4**** - 56%; Львів 3*** - 46%.

Через велику інтенсивність бойових дій на сході та півдні України, а також регулярні ракетні обстріли по всій її території, більшість культурних та спортивних установ припинили свою роботу, або значно її скоротили. Втрати національної культурної спадщини складно оцінити з огляду не лише на фізичну вартість об'єктів, але й через їх культурну цінність.

Загалом, внаслідок бойових дій з початку повномасштабного вторгнення зазнали руйнувань важливі культурні та релігійні об'єкти, серед яких Свято-Успенська Святогірська лавра, Маріупольський драматичний театр, Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди, Музей старожитностей у Чернігові, Харківський будинок «Слово» та багато інших. Окрім цього, були втрачені деякі колекції мистецтв, зокрема колекція скіфського золота, що виявлена археологами у 50-х роках минулого сторіччя, яке, вірогідно, було вивезено окупаційною владою з Мелітопольського краєзнавчого музею [1].

За оцінками Світового банку, станом на кінець липня, втрати нерухомої культурної спадщини оцінюються в понад \$900 млн, рухомої – \$200 млн. З початку військової агресії росії, відповідно до задокументованих втрат, в Україні зазнали ушкоджень

77 храми/церкви, 335 будинки культури/палаці культури, 59 спортивних шкіл, 33 музеї, 149 об'єктів туристичної сфери, які переважно знаходяться в 14 областях країни: Дніпровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська та м. Київ. Станом на 1 вересня частка прямих збитків завданих інфраструктурі сфер культури, спорту та туризму складають \$2 млрд. Загалом від початку війни пошкоджено чи зруйновано щонайменше 775 об'єктів культури, 80 релігійних споруд, 149 — туризму та 153 - спорту [2].

Культура, спорт та туристична сфера зазнали значних втрат внаслідок військових дій не тільки з точки зору їх розміру в загальній частині втрат, але й з точки зору моральної цінності.

Таким чином, виокремлення вищезазначених проблем з якими стикнулася сфера туризму і гостинності внаслідок воєнної агресії росії, є вагомим підґрунтям для визначення аспектів, напрямків та перспектив її повоєнного функціонування:

1. Міжнародні туристичні партнери готові після завершення бойових дій відкривати бізнес в Україні, створювати робочі місця та допомогати розвитку галузі. Інтерес до України сьогодні божевільний.

2. З ініціативи президента ведеться робота про меморіалізацію певних місць в Україні, аби створити своєрідні маршрути пам'яті. Багато хто захоче відвідати ті місця, які вже стали символами цієї війни. Якщо досі люди подорожували місцями козацької слави – до Холодного Яру, Черкащини, Хортиці, – то до них додадуться місця нашої нинішньої слави.

3. Про пляжний туризм на якийсь час доведеться забути – триватимуть розмінювання.

4. Сьогодні весь світ захоплюється українським народом. І, говорячи про сміливість і героїзм наших людей, нам важливо побудувати залучення іноземців

до відновлення туристичної галузі та сфери гостинності нововідбудованої країни.

Однак у найближчому періоді 2023 р. прогнози невтішні. Внутрішній туризм однозначно просяде, особливо у міських готелях. Зважаючи на те, що виліт з території України заблокований, то внутрішній туризм повинен був зрости. Однак дестабілізація економіки суттєво вплинула на рівень безробіття та заробітну плату, тим самим знизилася можливість українцям подорожувати. Популярністю будуть користуватись готелі, розташовані в зеленій зоні та ті, що пропонують додаткові послуги SPA.

Висновки. Культурна сфера є особливою частиною національної ідентичності і тому відновлення постраждалих культурних установ і об'єктів займатимуть важливе місце в процесі відбудови країни у післявоєнний час. Водночас туристична сфера є однією з важливих у розвитку привабливості країни, як з точки зору економіки, так і сприянні інтеграції країни у світовий та європейський простір. Українці – це, безперечно, працьовиті, незламні та швидко адаптивні люди. Тому процес відновлення готельної сфери, незважаючи на складність, стане новою яскравою сторінкою у туристичному світі.

Проведене нами дослідження показало, що загальний стан сфери туризму та гостинності нашої країни зазнав ніщевних втрат особливо в контексті функціонування необоротного капіталу. Важливим етапом її відновлення стане формування нових концепцій меморіалізації певних місць в Україні та створення маршрутів пам'яті. Це дозволить розширити існуючу велику історико-культурну спадщину нашої держави та збільшити туристичні потоки з урахуванням шаленої зацікавленості всього цивілізованого світу українським народом.

Список літератури

1. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Аналітична команда Київської Школи Економіки (КШЕ) Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року. [Електронний ресурс]. – URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf (дата звернення: 26.12.2022)
2. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. *Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни»* [Електронний

- ресурс] – URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf>
3. РБК-Україна. Державне агентство розвитку туризму. Мар'яна Олесків: Після нашої перемоги в Україну пойдуть мільйони туристів [Електронний ресурс]. – URL : <https://daily.rbc.ua/rus/show/mar-yana-oleskiv-pislya-nashoyi-peremogi-1671639812.html> – Назва з титул. екрану.
  4. РБК-Україна. Державне агентство розвитку туризму. Великі втрати. Стало відомо, як постраждав туризм в Україні через війну [Електронний ресурс]. – URL : <https://www.rbc.ua/ukr/travel/poteri-dohodov-stalo-izvestno-postradal-turizm-1655198708.html> – Назва з титул. екрану.
  5. Рихліський В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства [Електронний ресурс] *Економічна правда*. – URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>

References (transliterated)

1. Natsional'na rada z vidnovlennya Ukrainy vid naslidkiv viyny. Analitichna komanda Kyivivs'koyi Shkoly Ekonomiky (KShE) Zvit pro pryami zbytky infrastruktury vid ruynuvan' vnaslidok viys'kovoyi ahresiyi rosiyi proty Ukrainy stanom na 1 veresnya 2022 roku. [Elektronnyy resurs]. [Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of September 1, 2022.] – URL : https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRTs_TsLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf
2. Natsional'na rada z vidnovlennya Ukrainy vid naslidkiv viyny. Proekt Planu vidnovlennya Ukrainy Materialy robochoyi hrupy «Audytu zbytkiv, ponosenykh vnaslidok viyny» [Elektronnyy resurs] [Project of the Recovery Plan of Ukraine Materials of the Working Group "Audit of Damages Suffered as a Result of the War"] – URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf>
3. RBK-Ukrayina. Derzhavne ahent'stvo rozvytku turizmu. Mar'yana Oles'kiv: Pislya nashoyi peremohy v Ukrainu poyidut mil'yony turistiv [Elektronnyy resurs]. [Maryana Oleskiv: After our victory, millions of tourists will go to Ukraine] – URL : <https://daily.rbc.ua/rus/show/mar-yana-oleskiv-pislya-nashoyi-peremogi-1671639812.html> – Nazva z tytul. ekranu.
4. RBK-Ukrayina. Derzhavne ahent'stvo rozvytku turizmu. Velyki vtraty. Stalo vidomo, yak postrazhdav turizm v Ukraini cherez viynu [Elektronnyy resurs]. [Big losses. It became known how tourism in Ukraine was affected by the war] – URL : <https://www.rbc.ua/ukr/travel/poteri-dohodov-stalo-izvestno-postradal-turizm-1655198708.html> – Nazva z tytul. ekranu.
5. Rykhlyts'kyi V. Biznes v umovakh viyny: khto zaznav naybil'shykh vtrat ta yak vidnovlyuyut'sya pidpryemstva [Elektronnyy resurs] [Business in the conditions of war: who suffered the greatest losses and how businesses recover] *Ekonomichna pravda*. – URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>

Надійшла (received) 06.12.2022

Відомості про авторів / About the Authors

Стригуль Лариса Станіславівна (Strygul Larysa Stanyslavivna) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу НТУ «ХП»; м. Харків, Україна; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2343-4234>; e-mail: larysa.strygul@khpi.edu.ua

Александрова Вікторія Олександрівна (Aleksandrova Viktorija Oleksandrivna) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу НТУ «ХП»; м. Харків, Україна; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3567-979X>; e-mail: viktoria.aleksandrova@khpi.edu.ua

Жадан Тетяна Андріївна (Zhadan Tetiana Andriivna) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу НТУ «ХП»; м. Харків, Україна; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6544-7602>; e-mail: tetiana.zhadan@khpi.edu.ua